

Asia: VN/23654/2021/

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle arkistointilaiksi ja laiksi julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Vantaan ja Keravan hyvinvointialue,

Konsernipalvelut

Vantaan ja Keravan hyvinvointialue kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle arkistointilaiksi ja laiksi julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain muuttamisesta. Nykymuotoisen arkistolain päivittäminen arkistointilaiksi on sekä odotettu että tervetullut muutos. Vantaan ja Keravan hyvinvointialue lausuu kuitenkin lausuntopyynnössä esitettyjen osalta seuraavaa:

Arkistointilain osalta:

Lakiehdotuksen 7 §:n kirjaus arkistoinnin suunnittelusta sisältää seuraavan lauseen: ”Viranomaisen on suunniteltava arkistoinnin toteuttaminen osana tiedonhallintaa”. Tämä kirjaus ei näkemyksemme mukaan ole täsmällinen, eikä vastaa myöskään aiempaa viranomaisen vastuiden määrittelyä. Nykyisen arkistolain (831/1994) 9 §:n mukaan vastuut on määritelty seuraavasti: ”Kunnanhallituksen on määrättävä se viranhaltija tai toimihenkilö, joka johtaa kunnan arkistointia ja arkistonmuodostusta sekä huolehtii kunnan pysyvästi säilytettävistä asiakirjoista.” Esityksessä on

perusteltu tämän määrittelyn pois jättämistä Kuntalain 410/2015 90 §:n 2 momentin kohdalla I, tiedonhallinnan ja asiakirjahallinnon järjestämisestä (hallintosäännössä annettavat tarpeelliset määräykset). Yleisen tason määrittely ei näkemysksemme mukaan ole riittävä, eikä tehtävää voida osoittaa kenelle tahansa, sillä arkistoinnin suunnittelu vaatii ammattitaitoa ja siihen liittyvää erityisosaamista. Tehtävän haastavuutta entisestään lisäävät arkistoaineistojen arvonmäärittely ja sähköiseen muotoon saattaminen (esityksessä 8 § ja 12 §). Kiinnitämme huomioita siihen, että lain esityksen mukaisten toimintojen toteuttaminen asianmukaisella tavalla vaatii toiminnasta vastaavan henkilön vastuuttamisen lain määräyksellä. Tämä erikseen määrättävä viranhaltija/ toimihenkilö vastaa organisaatiossaan tiedonhallinnan, asianhallinnan ja arkistoinnin järjestämisestä kokonaisuudessaan. Mikäli tällaista erityisvastuuta ei laki tunnista on vaarana se, ettei tähän asiakokonaisuuteen liittyvää erityistä osaamista tunnisteta ja näin ollen se ajan kuluessa kuuhtuu kokonaan pois.

Esityksessä on myös säädös arkistoitavista asiakirjoista sekä tietoaineistosta päättämisestä. Esityksen 9 §:n 2 momentissa esitetyn mukaisesti tulisi viranomaisen tehtäväksi panna arkistointia koskeva asia vireille, jos arkistoinnista ei ole päätetty tai päätös on vanhentunut. Tässä yhteydessä viranomaisen olisi myös annettava Kansallisarkistolle riittävät kuvaukset ja tiedot sekä arvonmäärittelyyn perustuva esitys arkistoitavista asiakirjoista ja tietoaineistoista. Tämä esityksen mukainen toiminta viranomaisen puolelta vaatii nimenomaista erityisosaamista sekä syvää perehtyneisyyttä asiakokonaisuuteen. Korostamme tässäkin edellisessä kohdassa mainittua laissa säädettyä erityisvastuuta.

Ehdotetun 15 §:n mukaan tarkoituksena on mahdollistaa viranomaisten sisällöltään muuttuvista sähköisistä tietoaineistoista otettujen tutkimuskäyttöä palvelevien kopioiden ottaminen. Kansallisarkistolla on oikeus saada kopio valtion viranomaisen sähköisestä, sisällöltään muuttuvasta tietoaineistosta tutkimuskäyttöä varten ja erilliseen sopimukseen perustuen Kansallisarkisto voisi ottaa vastaan arkistokopion myös muun viranomaisen sähköisestä tietoaineistosta. Siirto voitaisiin toteuttaa myös tiedonhallintalain 21 §:ssä tarkoitettujen asiakirjojen ja tietoaineistojen säilytysajan kuluessa perustuen siihen, että määritetty säilytysaika osoittautuisi käytännössä liian pitkäksi ensisijaiselle käyttötarkoitukselle. Tällaisella toiminnalla hämärretään säilytyksen ja arkistoinnin rajaa, joka tulisi kuitenkin näyttäytyä selkeänä sekä yhdenmukaisena kaikille toimijoille.

Tiedonhallintalain osalta:

Esityksen 5 §:n osalta liittyen tiedonhallintamalliin ja muutosvaikutusten arviointiin. Tiedonhallintamalli ei voi tällä hetkellä täysin korvata tiedonohjaussuunnitelmaa tai arkistonmuodostussuunnitelmaa erillisenä ohjaavana tietona. Käytännön työssä tiedonohjaussuunnitelma tulee olemaan vielä tarpeellinen ja käytössä oleva työkalu ainakin siihen saakka, kunnes sen ylläpitäminen mahdollistuu tiedonhallintamallia ylläpitävissä järjestelmissä.

Lisäksi on huomioitava, että tiedonhallintamallin laatimisesta vastataan usein organisaation tietohallinnon toimesta, jossa ei välttämättä ole asiaan tarvittavaa erityisosaamista ja näkemystä liittyen tiedonhallinnan kokonaisuuteen ja elinkaareen.

Säilytystarpeen määrittäminen määrittämisen osalta esityksen 21 §:n mukaan säilytysajan päättymisen jälkeen tietoaineistot on arkistoitava tai tuhottava tietoturvalisella tavalla. Lauseesta on jätetty pois sana ”viipymättä”. Huomioitavaa on kuitenkin, että esimerkiksi laissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä (703/2023) 24 §:n 1 momentissa säädetään, että kun asiakasasiakirjojen säilytysaika on päättynyt, eikä asiakirjaa ole määrätty arkistoitavaksi, tulee asiakasasiakirjat ja muu materiaali tuhota välittömästi. Säädös on ristiriidassa voimassa olevan erityislainsäädännön kanssa.

Lisähuomiona hyvinvointialue haluaa korostaa siirtymäajan, 18 kuukauden, olevan liian lyhyt suhteessa hyvinvointialueella vaadittaviin toimenpiteisiin. Esimerkiksi pelkästään tiedonohjaussuunnitelman sisällyttäminen tiedonhallintamalliin vaatii useita järjestelmämuutoksia tiedonhallintamalleja ylläpitäviin järjestelmiin. Tehtävien muutosten suhteen olemme täysin riippuvaisia järjestelmätoimittajien kyvykkyydestä vastata lainsäätäjän ajamiin muutoksiin ja niiden voimaatuloaikoihin.

Hautamäki Ulla
Vantaa-Keravan hyvinvointialue